MEDEDELINGEN

HEEMKRING OKEGEM

26ste Jaargang, 2001, nrs. 1-2
VERSCHIJNT DRIEMAANDELIJKS
Afgiftekantoor Ninove 1
1e-2e trimester 2001

BESTUURSLEDEN

Voorzitter: Herman Van Isterdael, Idevoordelaan 27, Okegem
(054/32.23.02)
Secretaris: Patrick Praet, Kievitlaan 25, Ninove
(054/32.71.58)
Penningmeester: Suzanne Van der Speeten, Hazeleerstraat 19, Okegem
(053/66.76.89)
Bestuursleden:
Jozef Van der Speeten, Guldenboom 12, Okegem
(054/33.55.75)
Godelieve De Deyn, Kouterbaan 34, Okegem
(054/33.48.70)
André Segers, Idevoordelaan 25, Okegem
(054/33.65.68)
Herman Brantegem, Hazeleerstraat 24, Okegem
(053/68.04.51)

Uitgegeven met de steun van het stadsbestuur van Ninove.

Verantwoordelijke uitgever: Herman Van Isterdael
Idevoordelaan 27, 9400 Okegem-Ninove
Elke auteur is verantwoordelijk voor de inhoud van zijn artikel.

Een jaarabonnement op Mededelingen Heemkring Okegem kost 150 frank. Erelid wordt men vanaf 250 frank. Lid worden kan door de som te storten op rekeningnummer 001-1565869-74 van Heemkring Okegem.

Voorzijde: De gehavende ceder in de pastorietuin in het najaar 2000

Provincie Oost-Vlaanderen

DE BOERENGILDE VAN OKEGEM (1923 - 1971)

J. Van der Speeten

Inleiding:

Iedereen in ons land kent de Belgische Boerenbond (BB) waarvan de zetel te Leuven is gevestigd. Het is een machtige vereniging die grote diensten bewees en nog bewijst aan onze landbouwbevolking. Over heel de wereld kan die Bond aanzien worden als een model van boerenorganisatie en zijn maatschappelijke betekenis is niet te schatten.

Met 40.000 "boerende boeren" vertegenwoordigt de Boerenbond 64 % van de professionele landbouwers in ons land, een stabiel percentage over de jongste jaren. Van elke 100 startende bedrijven sluiten er 85 aan bij de vereniging die meer dan 100 jaar geleden werd gesticht als vrije, christelijke, sociale en nationale organisatie.

De Boerenbond ontstond in 1890. De jaren die vooraf gingen waren voor onze landbouw uiterst slecht geweest en een drietal personen vatten toen het plan op aan die trieste toestand te verhelpen: priester Mellaerts samen met de katholieke politici Helleputte en Schollaert waren de pioniers van deze boerenbeweging. Ze verklaarden dat de redding van de Belgische landbouw alleen te zoeken was in de vereniging van de boeren, in een rationele inrichting van het landbouwbedrijf, in productie en verkoop.

Het begin was zeer nederig. Onze Vlaamse boeren waren weinig ontwikkeld in die tijd; zij waren wantrouwend en ontmoedigd door hun armoedige toestand en dus moeilijk te overhalen om mee te doen aan een onderlinge samenwerking. De pioniers van de Boerenbond slaagden er toch in plaatselijke verenigingen te stichten in talrijke dorpen die de naam "Boerengilden" kregen en bij de Bond waren aangesloten. Vanaf zijn ontstaan werd de Boerenbond opgevat als een sociale instelling met een uitgebreid programma. De doel-

stellingen waren: de toestand van de leden op elk gebied verbeteren en ontwikkelde, welvarende boeren vormen op christelijke grondslag. De plaatselijke gilden zorgden voor de godsdienstige, verstandelijke en economische belangen van alle aangesloten landbouwersgezinnen.

Vooraleer de historiek van de Okegemse Boerengilde te schetsen willen we het vooraf hebben over de eerste Belgische boerenorganisaties die in de 19e eeuw gesticht zijn. Daarna stellen we de stichting van de Boerenbond en de stichters even voor. Vervolgens komen een paar facetten uit de rijke geschiedenis van de Bond aan bod. We hebben vooral geput uit het boek van professor Leen Van Molle "Ieder voor allen. De Belgische Boerenbond 1890-1990" die op meesterlijke wijze de geschiedenis van de jubilerende vereniging behandelt.

Het verhaal begint op het einde van de 19e eeuw en neemt ons doorheen de geschiedenis mee tot op onze dagen. Het wordt een verhaal van voor- en tegenspoed, van inkrimping en expansie. Lezenswaard is de relatie die er doorheen de tijd gegroeid is met bisschoppen, politici en bankiers en de positie die werd en wordt ingenomen binnen de katholieke zuil. Terecht wijst de auteur erop dat het accent ligt op de eerste halve eeuw waarin de basis werd gelegd van het hedendaags bedrijf.

Voor de periode na 1945 zijn er immers nog heel wat archieven niet toegankelijk waardoor objectieve geschiedenis moeilijk te schrijven is. Voor deze periode worden slechts enkele items behandeld: de herschikking na de oorlog, de reacties op de E.E.G. en de herstrukturering van de Bond in 1971. Vermelden we nog dat deze studie in opdracht van de Belgische Boerenbond werd geschreven.

Na 100 jaar is de Boerenbond er eindelijk in gelukt om met een wetenschappelijke geschiedschrijving naar buiten

te komen. Het was tevens voor het eerst dat het archief van de Boerenbond kon geraadpleegd worden[1].

De eerste Belgische boerenorganisaties

De beroepsvereniging is een oud gegeven. Ze kreeg gestalte in de Middeleeuwse steden waarin elk beroep een eigen corporatie vormde. De gilden en ambachten domineerden het beroeps, sociaal en godsdienstig leven van hun leden en vervulden tevens een publiekrechtelijke functie. Het ambachtswezen had tijdens het Ancien Régime geen uitlopers op het platteland, de boerenstand was vóór 1789 niet georganiseerd.

De Franse Revolutie maakte vanaf 1795 in de Zuidelijke Nederlanden een einde aan de corporatieve organisatie van de stedelijke economie. Een aantal corporaties bleven bestaan als religieuze genootschappen of maatschappijen van onderlinge bijstand. Dit betekende dat de 19-eeuwse arbeidersbeweging toch niet helemaal van nul moest vertrekken. Voor de Belgische boerenbeweging, waarvan het eerste spoor tot 1866 teruggaat, was dit wel het geval. De oudste landbouworganisaties in onze gewesten waren immers geen echte landbouwersorganisaties. Het waren elitaire, geleerde genootschappen die zich toelegden op de studie van de botanica inzonderheid de exotische bloemen - en sierplantenteelt. Doorheen de 19e eeuw evolueerden de activiteiten van deze maatschappijen van amateuristische "kruidkunst" naar wetenschappelijke "tuinbouwkunde". Met landbouw had dat alles weinig te maken.

---

[1] SOLLIE Ludo, recensie in *Boekengids*, 1990, nr. 630.8.

De landbouwbelangen werden, in theorie, behartigd via de officiële landbouwvertegenwoordiging. De hoge landbouwraad en de provinciale landbouwcommissies die na 1830 werden geïnstalleerd functioneerden slecht. In 1848 werd de structuur, onder de impuls van een liberale regering, aangevuld met een landbouwcomice per landbouwdistrict. Deze comicen richtten tentoonstellingen en wedstrijden in, de veeverbetering werd gestimuleerd, enz...

De Société Centrale d'Agriculture de Belgique, gesticht in 1853, als een privé-vereniging van een honderdtal notabelen wilde de draaischijf worden van de verbetering van de hele Belgische landbouw. Ze verrichtte de eerste jaren na de oprichting verdienstelijk werk: ze legde proefvelden aan, organiseerde tentoonstellingen, wedstrijden en voordrachten, verspreidde verbeterde granen en zaden en richtte een inlichtingendienst op. Na tien à vijftien jaar werking waren de activiteiten verengd tot studiewerk en academische debatten.

De eerste echte vrije vereniging van en voor boeren in België was het Roeselaars landbouwgenootschap dat in 1866 gesticht werd. Het initiatief ging uit van Constant Van den Berghe, een liberaal arrondissementscommissaris van boerenafkomst. Het opzet van deze vereniging was de coöperatieve aankoop van meststoffen en andere grondstoffen voor de landbouw. De onderneming kreeg de steun van enkele tientallen boeren uit de streek, die uit de samenaankoop tegen groothandelsprijzen voordeel haalden en ook meer zekerheid van de kwaliteit van de koopwaar. Want vervalsing van meststoffen was in die jaren een ware plaag.

Een tweede initiatief ging uit van Henri Van den Driessche, onderpastoor te Izegem (1871-1878) en te Egem (1878-1891). In Izegem stichtte hij een religieuze broederschap van Sint-Franciscus van Sales, een liefdadigheidsgenootschap, een spaarkas en een leen- en borggilde. In

Egem begon hij met een spaarkas, een leen- en borggilde en een ziekenkas. Daarnaast trachtte hij drie oude "gilden" nieuw leven in te blazen: de Sint-Severinusgilde voor de vlasbewerkers, de Sint-Elooigilde voor de grote boeren, smeden en wagenmakers en de Sint-Niklaasgilde voor kleine boeren. Maar verder dan de jaarlijkse viering van de patroonheilige geraakte hij niet.

In 1889 stichtte hij een landbouwkas, die volledig op de boerenstand was afgestemd, een leenkas voor de arbeiders en een handelskas. Deze economische landelijke werken waren de eerste in zijn soort buiten de steden in een echt landelijk milieu.

Een ander initiatief kwam van Karel Beyaert, een Brugs uitgever die goede connecties had met de katholieke kiesvereniging aldaar. Hij wist in 1885 een groep katholieke politici en grootgrondbezitters warm te maken voor de oprichting van de "eigenaars en landbouwersbond van het arrondissement Brugge". Eén van de doelstellingen van de Bond was "de inlandse landbouw te verdedigen tegen de schadelijke invloed der vreemde landen" maar zijn opzet was ruimer nl. al de belangen van de landbouw en het zedelijk en stoffelijk welvaren van de landbouwers te behartigen. Rond dit voornemen trachtte hij grondeigenaars, boeren, pachters en zelfs landarbeiders te verenigen. Hij had succes: in 1888 telde de Brugse bond circa 600 leden in 1891 reeds 800. Hij had zijn leden ook wat te bieden. In 1886 startte hij met de coöperatieve aankoop van meststoffen, zaden en granen. In 1888 richtte hij een juridische dienst op en verscheen het eerste nummer van zijn maandblad.

Een vergelijkbaar scenario speelde zich in de jaren 1885-1889 af in een twintigtal andere gemeenten over het hele land: ondermeer in Aalst, Oostrozebeke, Gent, Landen, Tienen, Hasselt, Sint-Truiden, Heist-op-den-Berg, enz..

Op al deze plaatsen werd een locale of regionale boerenvereniging opgericht meestal onder de naam "Syndicat agricole" (boerensyndicaat) en met bijzonderste activiteit de aankoop van landbouwgrondstoffen tegen voordelige prijzen. De meeste van die "syndicaten" had het statuut van wettelijk erkende coöperatieve vennootschap. Enkele waren schijnbaar politiek neutraal of duidelijk liberaal gezind, maar veruit de meeste hadden een uitgesproken katholieke gezindheid.

Haast overal werden deze groeperingen door politici, grondadel en grootgrondbezitters op gang gebracht en geleid. Alleen in Heist-op-den-Berg nam een priester, Mellaerts, het initiatief. Het initiatief van priester Mellaerts verschilde sterk met alle voorgaande. In 1874 had hij in zijn parochie een liefdadigheidsgenootschap voor steun aan zieken opgericht. Daarna stichtte hij in zijn parochie vier godsdienstige genootschappen, een spaarkas, een zondagsschool en in 1887 een "Christene Landbouwersgildebond" met bijhorende aankoopafdeling voor meststoffen.

In de initiatieven genomen tussen 1866 en 1889 kan men drie verschillende stromingen vaststellen een caritatieve, een coöperatieve en corporatieve. De laatste stroming heeft gaandeweg de hoofdtoon aangegeven. Het paternalisme, als christelijke oplossing voor de arbeiderskwestie, was voorbijgestreefd op het ogenblik dat de organisatie van de boerenstand op gang kwam. Met evangelische naastenliefde alleen kwam het landbouwprobleem geen stap dichter bij een goede oplossing.

De aankoopcoöperaties hadden als organisatievorm voor de landbouwsector veel succes. Maar omdat ze vooral commerciële organisaties waren werden ze in de katholieke sociale beweging zeer argwanend bekeken. Op vijf jaar tijd slaagden enkele corporatisten erin de succesvolle coöperatieve stroming in corporatieve richting om te buigen. Vanaf

1890 werd het Duitse corporatieve organisatiemodel overgenomen door de Belgische landbouwsector[2]

De stichters van de Boerenbond

Jacob Ferdinand Mellaerts werd na zijn priesterstudies in Mechelen in 1873 benoemd als pastoor van St.-Alfons-Goor, een nieuwe parochie van Heist-op-den-Berg. De jonge pastoor legde zich eerst op de liefdadigheid en kerstening toe. Vanaf het midden van de jaren 1880 ging Mellaerts met zijn pastorale zorg een nieuwe richting uit. In oktober begon hij met een spaarkas en een zondagsschool en in februari 1887 stichtte hij een "Christene Landbouwersgildebond". Die koerswending was een antwoord op de landbouwcrisis die sinds 1880 heerste, de politieke spanningen tussen liberalen en katholieken, de opmars van het socialisme, de sociale onrust alom en de evolutie in katholieke kringen naar een nieuwe maatschappijleer en een nieuwe sociale politiek.
Het eerste congres van de katholieke maatschappelijke werken, te Luik gehouden in 1886, gaf de stoot om tot daden over te gaan.

Mellaerts, een boerenzoon, ging vanuit een diepe sociale bewogenheid bewust op zoek naar concrete oplossingen voor de noden van de kleine boeren in zijn omgeving.
Waarschijnlijk vond Mellaerts het concrete model van zijn Boerengilde in de Rijnlandse boerenorganisatie die op het congres ter sprake kwam.

De Boerengilde van Heist-Goor was een origineel van eigen en geleende elementen. Haar doel was als "godsdien-

---

[2] VAN MOLLE L., *Ieder voor Allen. De Belgische Boerenbond 1890-1990*, p. 38-45.

stige broederschap" bijdragen tot de religieuze vorming van de leden en als genootschap tot stoffelijk nut tot hun materiele lotsverbetering.

De leden van zijn Boerengilde waren verplicht een maandelijkse godsdienstige vergadering in de parochiekerk bij te wonen. Het "stoffelijk nut" zou in Heist-Goor, zoals in het Rijnland, nagestreefd worden via onderricht, coöperatieve aankoop van meststoffen, goedkoop krediet en onderlinge bijstand. De Boerengilde wilde zowel de rijkere boeren als de pachters aantrekken. Maar ook hun zonen, knechten en werklieden die zestien jaar geworden zijn, mochten aansluiten evenals alle burgers die de gilde wilden steunen.

In mei 1887 telde de gilde van Heist-Goor al 90 leden. 47 onder hen hadden samen 14.500 kg meststoffen aangekocht wat hun een korting van 117,39 fr had opgebracht. In 1888 werd Mellaerts om onduidelijke redenen uit zijn pastoorsambt ontheven, maar kon de gilde blijven begeleiden. In de loop van 1888 is Mellaerts in Leuven te vinden. Vanaf september 1888 verscheen te Brussel het eerste katholieke Vlaamse dagblad "Het Land". In een lezersbrief hield Mellaerts een pleidooi ten voordele van de Boerengilde van Heist-Goor en sprak de wens uit dat zulke gilden in meerdere gemeenten tot stand zouden komen en zich zouden verenigen per kanton of provincie in een bond om een machtige boerenstand te vormen. Tegelijk deed hij een oproep tot "mannen van invloed - die het goed menen met de opbeuring van de boerenstand" om in die zin verder te gaan.

Mellaerts 'oproep vond gehoor. Joris Helleputte informeerde bij het blad wie Mellaerts was. Het toeval wilde dat beiden in Leuven woonden. In Helleputte en spoedig ook in diens schoonbroer Frans Schollaert vond de dorpspastoor wat hij zocht.

Helleputte Joris (Gent 1852) deed ingenieurstudies en werd als ingenieur van bruggen en wegen in 1873 bij de

staatsspoorwegen benoemd. In 1876 verliet hij de spoorwegen ten voordele van een universitaire carrière in Leuven. Op korte tijd werd hij er de hoogleraar voor burgerlijke, industriële rurale en religieuze bouwkunde. Tegelijkertijd ontwikkelde hij een drukke architectenpraktijk. Helleputte werd als hoogleraar en architect één van de belangrijkste voorvechters van de laat-19-eeuwse neogotiek in België.

De belangstelling van Helleputte voor de landbouw groeide parrallel met zijn belangstelling voor de corporatieve hervorming van de hele maatschappij. In de jaren 1885-1889 verzamelde hij informatie over meerdere Belgische en buitenlandse boerenorganisaties. Op het einde van 1888 kwam hij te Leuven in contact met Mellaerts en diens parochiale Boerengilde, een organisatie die hem aansprak.

Zijn schoonbroer Frans Schollaert, sinds 1888 volksvertegenwoordiger voor het arrondissement Leuven, was vlug geïnteresseerd in die organisatie, want hij had politieke belangen te verdedigen. In 1889 namen Helleputte en Schollaert het initiatief de kleine gilde van Mellaerts op het congres van de katholieke werken van het aartsbisdom op het podium te brengen. Mellaerts kreeg de gelegenheid zijn visie te geven over wat de doelstellingen en actiemiddelen van wat een degelijk ingerichte boerenbond moesten zijn. Als doel stelde hij: het herstel van de boerenstand als stand van grondeigenaars en landbouwers, gegrondvest op de beginselen van het christelijk geloof en verenigd in een "machtige christelijke boerenbond".

Het duurde tot 1890 vooraleer deze wens werkelijkheid werd namelijk dat er een "inrichtingscomité" zou gevormd worden om, naar Duits model, parochiale Boerengilden en een overkoepelende boerenbond te stichten.
Begin 1890 werd Helleputte de politieke mandataris van één van de meest rurale arrondissementen van het land namelijk de kantons Bree, Hamont, Peer en Maaseik. Daar werd hij

rechtstreeks geconfronteerd met de landbouwproblematiek. Hij kreeg medewerking van een aantal leraars van het college van Peer die zich voor de verspreiding van zijn ideeën wilden inzetten. Aldus beschikte Helleputte in het voorjaar van 1890 over twee actiekernen die aan de organisatie van de boerenbond wilden werken: Mellaerts in Leuven en zijn medewerkers in Peer. Er werden contacten gelegd en afgesproken dat Mellaerts, samen met Helleputte en Schollaert, de statuten van de geplande boerenbond zou uitwerken.
De definitieve goedkeuring van de boerenbondstatuten, de grondkeure had plaats op de stichtingsvergadering te Leuven op 20 juli 1890.

De grondkeure van 1890 was tweeledig opgevat: het eerste deel handelde over "de Boerenbond in het algemeen" het tweede deel betrof "de parochiale Boerengilde".
De Belgische Bond wilde zich inzetten voor de morele, intellectuele en sociaal- economische vorming en emancipatie van haar leden. Hij wilde daartoe bijdragen door het inrichten van onderwijs en voorlichting, spaar- en kredietinstellingen, de coöperatieve aankoop en verzekeringen, een juridische dienst die zou bemiddelen in geschillen en door druk uit te oefenen op de landbouwwetgeving. De Bond richtte zich uitdrukkelijk tot de grondeigenaars, pachters, vruchtgebruikers en beheerders van landelijke goederen.

De lidmaatschapsbijdrage werd vastgesteld op 1 frank per jaar. Ze was met opzet laag gehouden om werkelijk alle boeren, ook de kleinste, de kans te geven zich aan te sluiten. De Belgische Boerenbond werd hiërarchisch gestructureerd. Hij bestond uit lokale afdelingen gilden genoemd die op parochiale basis werden ingericht. Elke gilde zond een delegatie naar de bondsraad à rato van één afgevaardigde per 25 leden. De bondsraad was als een superviserend en controle-orgaan opgevat.

Deze verkoos onder meer de leden van de Hoofdraad: met name de voorzitter, drie ondervoorzitters, een secretaris, een schatbewaarder, een juridisch adviseur, een onbepaald aantal hoofdraadsleden en de bondsproost.

De Belgische Boerenbond noemde zich expliciet katholiek. Hij plaatste "het bevorderen van de godsdienstige toestand zijner leden" vooraan in zijn doelstellingen en schreef zijn gilden voor "een maandelijkse godsdienstige vergadering in de parochiekerk" te houden.

De Belgische Boerenbond was in meerdere opzichten gedecentraliseerd opgevat.

Het stond de parochiale gilden grotendeels vrij hun plaatselijke werking naar eigen goeddunken te organiseren met bv. een eigen spaarkas, verzekering, aankoopafdeling, enz. Naast de jaarlijkse algemene vergadering van de bond zelf werd als tussenschakel tussen de gilden en de centrale de inrichting van "gewestelijke vergaderingen" aanbevolen.

De leuze van de Boerenbond werd "ieder voor allen, allen voor ieder" .

In de loop van 1891 vond de boerenbond onderdak in het voormalig klooster van de Minderbroeders te Leuven. Dit pand werd in 1887 door Helleputte aangekocht om er de gilde van ambachten en neringen in onder te brengen. De gildezaal en het café werden een trefpunt van het katholieke Vlaamse organisatieleven in het Leuvense. Maar de snelgroeiende Boerenbond palmde gaandeweg het hele complex in. In 1901 werd zijn NV Aankoop- en Verkoopvennootschap (A.V.V.) er eigenaar van.

Groei van de Bond - stichting van gilden

Op het einde van 1890 telde de Boerenbond een twintigtal aangesloten gilden met circa 1000 leden. De Bond recruteerde vooral in de groep van de familiale bedrijfjes van 1 à 5

hectaren die trouwens in 1895 67 % van alle Belgische bedrijven vanaf 1 hectare vertegenwoordigden.
De geografische spreiding van het ledenbestand was ongelijk. Vlaams-Brabant was in 1902 het meest van gilden voorzien en dan vooral in het Leuvense en het Hageland. Dan volgden Limburg en de provincie Antwerpen. De provincie Luxemburg telde een 40-tal gilden, West-Vlaanderen een 30-tal, Luik, Henegouwen en Namen nog minder en Oost-vlaanderen nauwelijks een vijftal. Die ongelijke groei had als voornaamste oorzaak het gebrek aan propagandisten. Dit gebrek werden ondervangen door de oprichting van gewestelijke verbonden voor Boerengilden.

We komen nog eens terug op de stichting van Boerengilden in Oost-Vlaanderen, waar de toestand wat verward was. De dorpen rond Ninove werden eind 19e eeuw politiek bewerkt door een groepje Vlaamsgezinde plattelandsnotabelen die door hun afkomst, hun fortuin of hun beroep een voet hadden in de boerenstiel. Ze werden de Roelanders genoemd naar hun weekblad "Klokke Roeland". In hun politiek programma stonden de landbouwbelangen bovenaan en ze begonnen zelf aan de oprichting van Boerengilden die mogelijk op het Leuvens model werden geïnspireerd, want "De Boer" publiceerde in september 1891 een artikel van één van hen handelend over "De Boerenbond in Oost-Vlaanderen". Het artikel dat nu volgt is ondertekend met de initialen F.S. die staan voor Frans Sterck[3].

De Boerenbond in Oost-Vlaanderen

---

[3] Met dank aan Kadoc - Leuven die ons een kopie van dit artikel bezorgde.

Hier in onze streke wordt er tegenwoordig fel gewerkt op sociaal gebied. Ja in hare volle opvatting passen hier tal van moedige mannen onze landsspreuk toe: Eendracht maakt macht.

Het wachtwoord der Leuvensche leiders tot onze boeren gericht en 't welk men terecht als de kiem van Vlaanderens wedergeboorte betitelen mag: Boeren! Allen de handen in een en samen vooruit voor 't behoud van have en goed, zal hier weldra het doel des strevens worden van alle vrijheids- en volksminnende mannen. Welke katholiek zou nu nog, na het machtige pauselijke woord, durven aarzelen van zijne broeders in dezen harden levenskamp de hand te reiken en, zoo hij door talenten of fortuin, boven anderen verheven is, te toonen dat hij die goddelijke gave waardig is?

Aan invloed en gezaghebbende katholieken is het, het initiatief te nemen, om hunne mindere broeders door bonden en vakvereenigingen aaneen te snoeren en zoo onzen buiten in een dal van welstand, liefde en broederlijkheid te herscheppen. In ons kanton Ninove is de Heer Advokaat Van Langenhaeke, provinciaal raadslid, een onzer leiders die zonder vaar noch vrees handelen en durven optreden. Samen met zijne jonge vrienden de heeren Advokaat De Pelsmaeker, Dr. Vande Velde en Frans Sterck belegt hij alle Zondagen meetingen tot het stichten van Boerengilden. Overheerlijk was overal de uitslag. In al de tot hiertoe bezochte gemeenten, Appelterre, Aspelaere, en Pollaere was na het einde der meeting het stichten van een gilde een voltrokken feit. Al de bijzonderste ingezetenen dier dorpen, met hunnen burgemeester aan 't hoofd, staan reeds nevens hunne mindere vakgenooten als gildebroeders te boek.

In Aspelaere is Zondag het bureel gekozen en bijgevolg den bond voorgoed ingericht. Bij toejuiching is de heer burgemeeester Berlengée tot Voorzitter en de heer Frans Sterck tot schrijver uitgeroepen. Verder is bij geheime stemming, Dr.

Vande Velde tot ondervoorzitter, Ph. De Graue tot schatbewaarder en de schepene De Clippel tot raadslid gekozen. Zulk bureel belooft veel. Een bewijs te meer hoe zeer onze boeren van de belangrijkheid hunner vereeniging doordrongen zijn.
Die nieuwe opkomst der gilden herinnert ons die tijden, toen onze machtige ambachten en neeringen hand in hand voor recht en waarheid werkdadig optraden en die vrijheid en dien rijkdom veroverden, welke wij Vlamingen niet zonder eene machtige fierheid herdenken kunnen.
Eens Vlaanderen aaneen geregen met parochiale gilden, net als een uitgestrekt spinneweb, zal men aan onzen landbouw recht laten wedervaren, zullen wij den verloren welstand kunnen heroveren en onzen stand met eerbied doen bejegenen. Gave God dat menige katholieke ziel klaar en richtig dien maatschappelijken plicht begreep, van door eigen handelingen te betoogen hoe zeer het verhelpen van den broedrennood haar aan 't herte ligt.
F.S.

Landbouwersbond van Oost-Vlaanderen

Op 20 november 1891 werd te Gent een "Landbouwersbond" gesticht om de boeren bij de uitbreiding van het stemrecht te beschermen tegen liberale en socialistische propaganda. Deze Bond werd opgericht deels naar het voorbeeld van de Leuvense Boerenbond, deels naar eigen inzicht. De basisprincipes had hij gemeen met het Leuvens model nl. het katholiek geloof en de trouw aan het vaderland. Hij wilde niet alleen de materiële maar ook de morele, sociale, intellectuele en politieke belangen van de boerenstand ter harte nemen.
De Landbouwersbond werd evenals de Boerenbond gesticht als een overkoepelend orgaan van nog op te richten lokale verenigingen.

Hij toonde zich op dat vlak niet zo kieskeurig als zijn Leuvense tegenhanger die alleen de volgens zijn statuten gestichte gilden als lid wilde aanvaarden.
De Oost-Vlaamse bond sloot alle mogelijke landbouwersverenigingen aan op voorwaarde dat ze dezelfde basisprincipes onderschreven.

De grote openheid naar allerhande landbouworganisaties toe verklaart waarom de Landbouwersbond zo gemakkelijk van de grond kwam. Hij groepeerde in mei 1893 al een 40-tal verenigingen met meer dan 4.000 leden. In juni 1894 telde hij reeds 70 verenigingen waaronder aankoopcoöperaties, samenwerkernde melkerijen, veeverzekeringen en maatschappijen van onderlinge bijstand. Zijn weekblad **De Landbouw** dat van november 1892 verscheen had toen reeds een oplage van 5.000 exemplaren. In dit blad stelde de redactieraad zich politiek veeleisender op dan "De Boer" om op te kunnen tornen tegen de socialistische en Daensistische agitatie op het Oost-Vlaamse platteland.
De Boerenbond en de Oost-Vlaamse Landbouwersbond eerbiedigden elkaars territorium en onderhielden vrij goede betrekkingen. Waarschijnlijk werd er een soort afspraak gemaakt over de verdeling van het actieterrein. De oprichting van de Landbouwersbond gebeurde in nauw overleg met het bisdom, mgr. Stillemans heeft ze helpen voorbereiden, en met de vooraanstaande Gentse katholieken senator Lammens en Arthur Verhaegen.

Helleputte, de stichter van de Boerenbond, kon tegen een initiatief dat uitging van zo'n eminent en gelijkgestemd gezelschap geen bezwaren maken. De Boerenbond liet Oost-Vlaanderen zijn eigen weg gaan[4].

---

[4] VAN MOLLE L., *Katholieken en Landbouw - Landbouwpolitiek in België 1884-1914*, p. 175-176.

De lijst van Boerenbond-initiatieven uit de beginjaren is indrukwekkend. Eerst werd er aan ledenwerving gedaan. In januari 1891 werd met een ledenblad **De Boer** gestart, in april van dat jaar met verzekeringen en in juli met de Verbruikscommissie voor de coöperatieve aankoop van meststoffen en veevoeders. In 1892 volgde de stichting van de eerste Spaar- en Leenkas. In 1893 werd de brandverzekering georganiseerd, in 1894 een melkerij-afdeling. In 1895 werd de Middenkredietkas gesticht. De eerste landbouwmachines werden in 1899 verkocht en de ongevallenverzekering gelanceerd.

In 1900 opende de Boerenbond een eigen veevoederfabriek en in 1901 werden de eerste levensverzekeringen afgesloten.

Belangrijk is dat de meeste van deze initiatieven uitgegroeid zijn tot de pijlers waarop de Boerenbond nu nog steunt. **De Boer** en zijn Franstalige tegenhanger **Le Paysan** bleven twintig jaar lang de enige tijdschriften van de Boerenbond. Ze verzorgden de eerste jaren het enige regelmatige contact tussen de gilden en het Centraal Bestuur te Leuven. Ze hadden een dubbele functie: informeren over de werking van de bond en bijdragen tot de vorming van de leden. Uit de maandbladen moesten de gildebesturen inspiratie halen om de gildevergaderingen te stofferen. Dikwijls kwamen de proosten niet verder dan voorlezen uit de bladen. Van kadervorming was er nog geen sprake. De Boer trok als vakblad van leer "tegen de oude slenter" De Boerenbond verwees zijn leden bij gebrek aan eigen lesgevers zowel naar de voordrachten van rijkslandbouwkundigen als naar het katholiek landbouw- en huishoudonderwijs.

In de eerste jaargangen van De Boer kwamen akkerbouw en veeteelt aan bod. Bijna alle facetten van de bedrijfs-

voering werden behandeld: grondbewerking, bemesting, de zaadveredeling en de veeverbetering, de ziektebestrijding, veevoeder, zuivelbereiding, mechanisering.

Spaar- en leenkassen

De crisis van de jaren 1880 bracht een mentaliteitswijziging op gang. Minister Van Humbeek liet landbouwkantoren oprichten als afdelingen van de ASLK, die een deel van haar spaarfondsen ter beschikking stelde van de landbouw. Maar die kantoren vroegen hoge hypothecaire waarborgen van de kredietnemers zodat veel kleine boeren in de kou bleven staan.

Na de machtswissel van 1884 ging men in katholieke kringen op zoek naar een alternatief en wel in de richting van onderling hulpbetoon. In Duitsland had Friedrich Wilhelm Raiffeisen spaar- en leenkassen voor de Rijnlandse boeren opgericht. De Belgische Boerenbond bestudeerde dit systeem en testte het in de praktijk. Het raiffeisensysteem steunde op vier principes die de uiting waren van de sociale en pedagogische doelstellingen van hun stichter en die goed overeenstemden met de doelstellingen van de Boerenbond: bijdragen tot de verbetering van de levensvoorwaarden op het platteland, zelfwerkzaamheid en verantwoordelijk medebeheer van de leden, los van individualistisch winstbejag en zuiver commerciële bedoelingen.

De spaar- en leenkassen opereerden binnen een beperkte en dus vertrouwelijke regio namelijk een parochie of gemeente. Zo werden de leden niet afgeschrikt door lange afstanden of drempelvrees. De leden kenden elkaar van dichtbij wat de controle op de kredietwaardigheid vereenvoudigde. De plaatselijke spaaroverschotten werden opgespaard om ter plaatse uit te lenen. De spaarkassen leenden uit op lange termijn en tegen een lage interest. Die lage rentevoet

was mogelijk omdat er een lage interest was voorzien op de spaarboekjes en omdat het beheer bijna kosteloos gebeurde. De spaar- en leenkassen steunden op de solidaire en onbeperkte verantwoordelijkheid van de leden.

De eerste Belgische spaar- en leenkas werd in 1892 te Rillaar opgericht. Nu was het nog de kwestie van de boeren te overtuigen van de degelijkheid van dit systeem. Voor de stichting werd beroep gedaan op de overredingskracht van de pastoors en andere dorpsnotabelen om het wantrouwen te overwinnen.

Theoretisch accumuleerden de spaar- en leenkassen spaargelden uit de landbouwsector om die via leningen opnieuw naar de landbouw te doen terugvloeien.
De praktijk evolueerde anders. Na 10 jaar werking bleek dat circa 20 % van hun spaarders en 15 % van hun kredietnemers geen boeren waren, terwijl ook de aanwending van het krediet niet strikt tot de landbouw beperkt bleef.

Middenkredietkas

In 1895 werd de Middenkredietkas opgericht als coördinerend orgaan van de Spaar- en leengilden. De Middenkredietkas groeide uit tot de financiële spil van de Boerenbond. Ze had zich echter zodanig op aandelen gestort dat ze als gevolg van de beurscrisis in de jaren 30 haar spaarders niet meer kon terugbetalen.

De overheid werkte toen een herstructureringsplan uit. Alle Vlaamse banken versmolten tot de Kredietbank voor Handel en Nijverheid (vanaf 1943 gewoon Kredietbank genoemd) en hun vroegere industriële participaties kwamen bij de holding Almanij terecht. De Boerenbond werd de belangrijkste aandeelhouder van Almanij maar mocht, wegens het vroegere onvoorzichtige beleid, gedurende 10 jaar geen stemrecht uitoefenen.

Niet voor niets is de zetel van de Kredietbank gevestigd in Antwerpen in wat officieel de KB-toren heet, maar in de volksmond altijd de "Boerentoren" is gebleven. Hij is circa 100 m hoog en gebouwd in 1929-1932 naar ontwerp van architect Jan Van Hoenacker. Het was de eerste wolkenkrabber van Europa en werd in 1981 een beschermd monument.

De Middenkredietkas werd in 1935 vereffend. De lokale Spaar- en Leengilden werden Raiffeisenkas die in 1986 omgedoopt werd tot Cera (tot 1970 C.K.L. is Centrale Kas voor Landbouwkrediet).

Hoewel de Almanij - Kredietbank - groep en de Boerenbond sinds de jaren 30 aparte wegen zijn ingeslagen en elk hun imperium hebben uitgebouwd, zijn de banden altijd gebleven.

ABB (Assurantie van de Belgische Boerenbond) is niet alleen een belangrijke aandeelhouder van Almanij gebleven, de verzekeraar van de Boerenbond heeft ook een belang in Kredietbank[5].

Coöperatieve aankoop

De meest gewaardeerde dienst van de Boerenbond was de verbruikscommissie. Haar taak was aanvankelijk beperkt tot het verstrekken van inlichtingen over prijs, kwaliteit en gebruik van meststoffen, veevoeders en zaaigranen. In principe mochten de gilden hun aankopen doen waar ze wilden. Maar de meeste gilden kozen voor de gemakkelijkste weg. Ze gaven hun orders door aan de verbruikscommissie

---

[5] VAN EYLEN Luk, *Almanij - Boerenbond. Wat samen hoort, komt samen*, in: *De Standaard*, 31.01.1997.

die voor hen bestelde bij enkele betrouwbare groothandelaars in het Leuvense. In 1897 werd met de coöperatieve aankoop van zaaigranen en plantaardappelen gestart, in 1899 met een machineafdeling die in 1901 bv. 80 melkafromers, 42 botervaten en 5 dorsmolens verkocht.
Eigen voorraadmagazijnen had de Boerenbond de eerste 10 jaar niet. Vanaf 1898 kocht de verbruikscommissie zelf lijnkoeken aan. In 1900 werd te Antwerpen dicht bij de oude dokken een eerste magazijntje en een kleine molen in gebruik genomen om zelf voederkoeken te malen.

In 1901 werd de oude verbruikscommissie omgevormd tot de N.V. Aan- en Verkoopvennootschap. (A.V.V.)

Navolgers of concurrenten

In 1890 was de Leuvense Boerenbond vaag gebleven over het werkterrein dat hij wilde bestrijken. In 1892 richtte hij naast het Vlaamse ook een Waals Hoofdbestuur op. Vanaf 1897 noemde hij zich "Belgische Boerenbond" (BB) en haalde uit naar degenen die vertelden dat elk van de toenmalige negen provinciën van ons land behoefte had aan een eigen Boerenbond.

De landbouwersbond van Oost-Vlaanderen, opgericht te Gent eind 1891, mocht zijn eigen weg gaan. De Eigenaars- en Landbouwersbond van West-Vlaanderen duldde geen concurrentie.

In 1893 kwam de Gewestelijke Boerenbond van Zuid-Vlaanderen tot stand. Deze Bond had radicaal flamingantische en christendemocratische achtergronden en sloot zich vrij spoedig aan bij het Daensisme. Leuven distantieerde zich hiervan.

Het resultaat was een vrij grote eensgezindheid tussen alle katholieke krachten die zich voor de landbouw wensten in te zetten. Alleen van het Daensisme werd afstand genomen: de Oost-Vlaamse Landbouwersbond ging in zijn blad heftig te keer tegen de "Daensistische scheurmakers". De Boerenbond zweeg het Daensisme dood en stootte enkele van zijn gilden af die in het Daensistisch vaarwater waren beland o.a. Appelterre, Aspelare en Pollare[6].

Hervorming 1971, uitsplitsing van de ledenorganisatie

In 1971 werden de oude parochiale gilden ontbonden. Ze werden vervangen door een dubbele struktuur met enerzijds een ruime landelijke beweging die zou openstaan voor de hele landelijke bevolking en gestructureerd werd in Landelijke gilden, K.V.L.V.-afdelingen, en K.L.J- afdelingen en anderzijds een zuivere beroepsorganisatie van boeren en tuinders samengesteld uit bedrijfsgilden, Agra-Kringen (voor beroepsactieve vrouwen) en Groene Kringen (voor jonge land- en tuinbouwers)

---

[6] VAN MOLLE L., *o.c.*, p. 85-86.

		Overgebracht	9
18/12/69		bidgeld 1970.	47
"		" a/ schijven	1
			59
1/12/70		uitnodigingen S' Eloi. (Zegels.	2
1/12/70		Avondmaal 14 personen à 160 f.	224
1/12/		H. Mis. S' Eloi	15
5/1/	71	Voor vergadering. B.T.W. (gilde) (Zegels)	2
19/1/		Voor. bestuursvergadering. minove	5
15/2/71		Zegels uitnodiging Voordracht. 19/2/71. Poté Kapsein	2
7/3/		Studienamiddag Sociaal Verzekeringsfonds 10 x 1,50 f Zegels	1
16/3		Zegels voor betaling. 23 Maart Brussel 30 x 1,50 f.	4
27/5		Brochures K.d.	40
4/6.		Uitnodiginge verzonden Voordracht E.H. Kan Reynten	2
			2626
30/11	71.	uitnodiginge verzonden St Eloi feest. 14 x 1,50 f.	21
26/12/70.		bidgeld 1971 a/ [illegible]	5
		3/10 a/ schijven.	20
			8
2/6/72		Nogaar [illegible] Kg. Minove	
		Jusic in 1971 Kg. [illegible]	
		[illegible] Minove	3.40

De Boerengilde was vertegenwoordigd bij de inhaling van pastoor R. De Rijcke (5 mei 1952)

De groep die het "boerenleven" - vooral het oogstgebeuren - uitbeeldde werd voorafgegaan door enkele boerenzonen te paard. De jongste ruiter was Hugo Baeyens, zoon van Gerard, die toen 10 jaar oud was. Bemerk hoe mooi "geblonken" de hoeven van het paard zijn.

Op deze foto zien we Alfons Van der Speeten en links van hem krijgen we alleen het hoofd van Aimé Van Boxstael te zien. Deze foto is genomen bij het begin van de Kattestraat, waarvan de oude bestrating opvalt. Achter de ruiters dragen twee jonge kerels het embleem van de Boerenbond nl. de primitieve ploeg. Het zijn Jef Van der Speeten (links) en Gerard Baeyens (rechts).

Hier hebben we een groep zaaiers, getooid met het linnen zaaikleed, dat ze met de linkerhand omgeplooid hebben tot een zak. De zaaiers zijn v.l.n.r. Marcel Van Tricht, Omer Van der Speeten en Jerôme Van de Perre. Daarachter volgen de "pikkers" met het lemmet van de pik op de schouder en de pikhaak in de hand. We herkennen alleen de middenste pikker nl. Frans Van Holsbeek.

De zaaiers en pikkers worden gevolgd door een groepje kinderen die "spijs en drank" bijhebben in hun grote tas. Daarachter volgen de "bindsters". Het zijn v.l.n.r. Godelieve De Saeger, Jeanine Rogiers en Lucie Becqué.

Helemaal links op de foto hebben we nog eens de drie bindsters. Daarachter volgen twee boerinnetjes die de resterende graanhalmen moeten oprijven (oprèèken) met hun houten rijf. Ze beschermen zich met hun grote strooien hoed tegen de brandende zonnestralen.
We herkennen Agnes Van de Perre (links) en Albertine Barbé (rechts).

Hier hebben we een mooie foto van twee "arenleesters". Ze dragen hun oogst - een zant - in de hand en ook zij zijn getooid met de grote hoed.
Het zijn Ivonne Van Boxstael (links) en Godelieve Van der Speeten (rechts).

De oogst moet ook "binnengereden" worden met de oogstwagen die getrokken wordt door vier paarden. Omdat het paarden waren van verschillende boeren moeten die geleid worden met de breidel wat gebeurt door Cyriel Van der Speeten. Op de paarden zitten de boerenzonen.
We herkennen op het voorste koppel paarden Emiel Baeyens (links) en Ghilain De Cocker (rechts). Op het tweede koppel paarden zitten Paul Kestens (links) en Albert Sonck (rechts).

Hier zien we nu de mooi versierde oogstwagen en de twee "menners" of voermannen : vooraan Gerard Baeyens en Arsène De Cocker. We zien ook duidelijk de disselboom van de wagen.
Op de wagen staan de drie dorsers (met muts) die op hun vlegel even uitrusten. We herkennen slechts Achiel Vetsuypens (uiterst links en Jozef Debbaut (uiterst rechts).
Spijtig dat de tekst niet goed leesbaar is.